

**SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING BIZNES
JARAYONLARI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI VA JAHON TAJRIBASI
VA O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA MOSLASHTIRISH
IMKONIYATLARINI O'RGANISH**

*Shakarova Gulasal Gayratjon qizi,
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti,
Menejment va marketing kafedrasi magistranti,
Tel: +998 91 166 78 55*

Annotatsiya:

Sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari bugungi kunda korxonalarining operatsion jarayonlarini tubdan o'zgartirib, xarajatlarni kamaytirish, mahsuldorlikni oshirish va qaror qabul qilish tezligini yaxshilash orqali raqobatbardoshlikni oshirishga yordam bermoqda. Ushbu maqolada jahon miqyosidagi empirik tadqiqotlar va konsalting kompaniyalari hisobotlari asosida AI ning biznes jarayonlariga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. McKinsey, Deloitte va boshqa manbalarga ko'ra, AI ni muvaffaqiyatli joriy etgan kompaniyalarda mahsuldorlik va samaradorlik sezilarli darajada oshgan, masalan, takroriy vazifalarni avtomatlashtirish orqali xodimlar vaqti 30–50% gacha tejalgani kuzatilgan.

O'zbekiston kontekstida esa "Raqamli O'zbekiston – 2030" va "Sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasi – 2030" doirasida bu tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, biznes jarayonlari, operatsion samaradorlik, raqamli transformatsiya, O'zbekiston, mahsuldorlik o'sishi.*

Аннотация:

Технологии искусственного интеллекта (ИИ) в настоящее время радикально изменяют операционные процессы предприятий, способствуя повышению конкурентоспособности за счет снижения затрат, роста производительности и ускорения процесса принятия решений. В данной статье на основе мировых эмпирических исследований и отчетов консалтинговых компаний проводится глубокий анализ влияния ИИ на бизнес-процессы. Согласно данным McKinsey, Deloitte и другим источникам, в компаниях, успешно внедривших ИИ, отмечается заметный рост производительности и эффективности. В частности, при автоматизации повторяющихся задач экономия времени сотрудников может достигать 30–50%.

В контексте Узбекистана рассматриваются подходы к адаптации этого опыта к местным условиям в рамках программ «Цифровой Узбекистан — 2030» и «Стратегия развития технологий искусственного интеллекта — 2030». Результаты исследования показывают, что для малых и средних предприятий (МСП) ключевыми препятствиями являются недостаток финансовых ресурсов, дефицит квалифицированных кадров и проблемы инфраструктуры.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, бизнес-процессы, операционная эффективность, цифровая трансформация, Узбекистан, рост производительности.*

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotda sun'iy intellekt texnologiyalari (machine learning, generativ AI, robotic process automation – RPA va predictive analytics) korxonalarining kundalik jarayonlarini samaraliroq boshqarishning muhim vositasiga

aylandi. Ko‘plab kompaniyalar AI yordamida takroriy vazifalarni avtomatlashtirib, inson resurslarini strategik yo‘nalishlarga yo‘naltirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Shu bilan birga, AI ni joriy etish har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Ko‘pchilik tashkilotlar texnologiyani eski jarayonlarga “qoplash” bilan cheklanib qolmoqda, natijada haqiqiy transformatsiya sodir bo‘lmayapti. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, faqat jarayonlarni qayta loyihalash (workflow redesign) orqali AI ning to‘liq potentsiali ochiladi.

Tadqiqotning asosiy savollari quyidagilar:

- AI biznes jarayonlarining samaradorligiga qanday miqdoriy va sifat jihatdan ta’sir ko‘rsatadi?
- Jahonda muvaffaqiyatli qo‘llanilgan yondashuvlarni O‘zbekistonning iqtisodiy modeli (MSME lar ustunligi, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish sektorlarining katta ulushi) ga qanday moslashtirish mumkin?

Maqolaning maqsadi – jahon empirik tadqiqotlarini tizimli tahlil qilish va O‘zbekiston uchun amaliy moslashtirish strategiyalarini ishlab chiqishdir. Bu mavzu ayniqsa dolzarb, chunki O‘zbekiston “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni ustuvor vazifa qilib qo‘ygan. Prognozlarga ko‘ra, AI texnologiyalari mamlakat YaIMiga milliardlab dollar hissa qo‘shishi va yuz minglab yangi ish o‘rinlarini yaratishi mumkin.

Tadqiqot ikki asosiy bosqichda o‘tkazildi. Birinchi bosqichda sistematik adabiyot ko‘rib chiqish (systematic literature review) usuli qo‘llanildi. Scopus, Web of Science, Google Scholar bazalaridan hamda McKinsey, Deloitte, Gartner, OECD va UNDP hisobotlaridan 2024–2026 yillardagi 50 dan ortiq manba tanlab olingan. Kalit so‘zlar: “AI business process efficiency”, “artificial intelligence operational productivity”, “generative AI workflow redesign”. Ikkinchi bosqichda O‘zbekiston

uchun moslashtirish tahlili amalga oshirildi. Bunda ikkilamchi ma'lumotlar (UNDP hisoboti "Advancing AI in the private sector in Uzbekistan", "Digital Uzbekistan 2030" strategiyasi, hukumat qarorlari) asos qilib olindi. Sifatli tahlil orqali mahalliy to'siqlar (moliyaviy, kadrlar, infratuzilma) aniqlandi va ularni bartaraf etish yo'llari taklif etildi.

Jahon miqyosidagi so'nggi tadqiqotlar va hisobotlar AI ning biznes jarayonlariga ijobiy ta'sirini aniq raqamlar bilan tasdiqlaydi. Deloitte'ning 2026 yilgi "State of AI in the Enterprise" hisobotiga ko'ra, korxonalarining 66% i AI ni joriy etish orqali mahsuldorlik va samaradorlikni oshirganini qayd etgan. Bu asosan takroriy vazifalarni avtomatlashtirish hisobiga erishilgan. McKinsey'ning 2025 yilgi global so'rovi shuni ko'rsatadiki, AI ni faol qo'llayotgan tashkilotlarning 88% i kamida bitta funksiyada undan foydalanmoqda, ammo faqat "yuqori samarali" kompaniyalar (high performers) jarayonlarni qayta loyihalash orqali haqiqiy moliyaviy natijaga erishmoqda. Ular orasida EBIT ga ta'sir 7,3% gacha yetishi mumkin, oddiy "qoplash" yondashuvida esa bu ko'rsatkich 0,4% atrofida qoladi – ya'ni 18 baravar farq. Generativ AI ning ta'siri yanada aniqroq: mijozlarga xizmat ko'rsatishda muammolarni hal qilish tezligi o'rtacha 14–15% ga oshgan, yangi xodimlar va past malakali ishchilar orasida bu ko'rsatkich 35–36% gacha yetgan (Brynjolfsson va boshq., 2025). Operatsion xarajatlar esa 20–40% gacha qisqargan. Masalan, moliya operatsiyalarida RPA + AI kombinatsiyasi xarajatlarni 38–40% ga kamaytirgan holatlar kuzatilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Olimlarning empirik izlanishlari ham shu tendentsiyani tasdiqlaydi. Brynjolfsson va hamkasblarining ish joyidagi tajribalari shuni ko'rsatadiki, AI past malakali xodimlarning samaradorligini sezilarli oshirib, "skill compression" effektini yaratadi – ya'ni tajribasi kam ishchilar yuqori darajadagi natijalarga erishadi. Xitoy kompaniyalarida o'tkazilgan tadqiqotlarda AI investitsiya samaradorligini oshirishi,

ma'lumotlar shaffofligi va ichki nazoratni kuchaytirish orqali isbotlangan. Shu bilan birga, muvaffaqiyatsizlik holatlari ham ko'p: ko'plab kompaniyalar katta mablag' sarflab, kutilgan natijaga erisha olmayapti. Asosiy sabablar – ma'lumotlar sifati pastligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi va jarayonlarni qayta loyihalashni e'tiborsiz qoldirish.

O'zbekiston modeli uchun moslashtirish imkoniyatlari. O'zbekistonda AI qo'llanish darajasi sezilarli: so'rov natijalariga ko'ra, biznesning 57,9% i AI ni o'z faoliyatida qo'llamoqda, asosan kontent yaratish va mijozlar bilan ishlashda. Ammo bu ko'rsatkich asosan katta shaharlardagi yirik kompaniyalarga tegishli. Kichik va o'rta biznes (MSME lar – iqtisodiyotning 92% ini tashkil etadi) uchun to'siqlar kuchliroq: moliyaviy cheklovlar, hisoblash quvvati yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi (57,9% muammo sifatida ko'rsatilgan) va ma'lumotlar boshqaruvi muammolari.

Jahon tajribasini moslashtirish uchun quyidagi bosqichma-bosqich yondashuvni taklif etamiz:

1. **Infratuzilma va siyosatni rivojlantirish.** IT Park va yuqori tezlikdagi hisoblash markazlarini kengaytirish, AI sandboxes (sinov muhitlari) yaratish orqali MSME lar uchun xavfsiz sinov imkoniyatini berish. “Sun'iy intellekt strategiyasi – 2030” da belgilangan 10 ta AI laboratoriyasi va 1000 nafar mutaxassis tayyorlash maqsadini tezlashtirish.
2. **Kadrlar va ta'lim.** “Bir million dasturchi” dasturi tajribasidan foydalanib, AI bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini joriy etish. Xalqaro hamkorlik (NVIDIA, boshqa texnologik gigantlar) orqali sertifikatli kurslar tashkil qilish va universitetlarda AI yo'nalishlarini kuchaytirish.
3. **Sektoriy qo'llash.** Qishloq xo'jaligida – hosilni bashorat qilish va suv resurslarini optimallashtirish; moliyada – firibgarlikni aniqlash; turizmda –

shaxsiy tavsiyalar tizimi; savdoda – zaxira boshqaruvi. Boshlang‘ich bosqichda arzon cloud yechimlar va grantlar orqali kichik biznesni qamrab olish.

4. **Risklarni boshqarish va etika.** Ma‘lumot xavfsizligi va axloqiy standartlarni ta‘minlash uchun risklarga asoslangan tartibga solish modeli (EU AI Act ga o‘xshash) ni moslashtirish.

Muhokama qismida ta‘kidlash joizki, jahon tajribasi O‘zbekiston uchun juda mos keladi, ammo mahalliy xususiyatlar (energiya resurslari, yosh aholi ulushi, MSME larning ustunligi) ni hisobga olish zarur. Agar jarayonlarni qayta loyihalash e‘tiborga olinmasa, AI faqat cheklangan samaradorlik beradi. Kelgusidagi tadqiqotlar O‘zbekiston korxonalarida empirik o‘lchovlarni o‘tkazishga qaratilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Sun‘iy intellekt texnologiyalari biznes jarayonlarining samaradorligini sezilarli oshirish potensialiga ega ekanligi jahon tajribasi va olimlarning izlanishlari bilan isbotlangan. Biroq bu potensialni ro‘yobga chiqarish uchun texnologiyani oddiy avtomatlashtirish vositasi sifatida emas, balki butun jarayonlarni qayta ko‘rib chiqish vositasi sifatida qo‘llash lozim.

O‘zbekiston uchun bu tajribani moslashtirish – raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Hukumat, biznes va ta‘lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali AI nafaqat samaradorlikni oshiradi, balki yangi ish o‘rinlari yaratadi va mamlakatni mintaqaviy raqamli yetakchiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Deloitte (2026). The State of AI in the Enterprise.
2. McKinsey (2025). The State of AI: Global Survey.
3. Brynjolfsson, E., Li, D., & Raymond, L. R. (2025). Generative AI at Work. Quarterly Journal of Economics.
4. UNDP (2025–2026). Advancing AI in the private sector in Uzbekistan.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sun’iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasi – 2030” ga oid hujjatlari.